

Φιντέλ Κάστρο: Ο θάνατος ενός μεγάλου επαναστάτη

γράφει ο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗΣ*

Τη νύχτα της Παρασκευής 25ης Νοεμβρίου 2016, η καρδιά του Φιντέλ Κάστρο Ρους (Fidel Castro Ruz), του *Comandante en Jefe* της Κουβανικής Επανάστασης σταμάτησε να χτυπά. Η βιολογική του παρουσία έλαβε τέλος και παρ' ότι στην Κούβα κανένας δρόμος δεν φέρει το όνομά του, ούτε υπάρχει ένα απλό άγαλμα ή έστω μία τιμητική πλάκα, η παρουσία του είναι παντού. Ποτέ ο ίδιος δεν είχε ανάγκη αναγνώρισης και τιμών. Γνωστή και η τελευταία επιθυμία του πριν πεθάνει: «Τίποτα στην Κούβα δεν θα φέρει το όνομά μου».

Λες και το γνώριζε, λες και είχε προγραμματίσει στο βιολογικό του ρολόι ακόμη και την ημερομηνία αναχώρησης, έχοντας πρώτα αφηφήσει 11 Αμερικανούς προέδρους και έχοντας επιζήσει από 638 απόπειρες δολοφονίας. Εδώ και μία δεκαετία είχε αποσυρθεί από την ηγεσία της χώρας. Περνούσε σιγά σιγά στην ιστορία και πάλι με τον δικό του τρόπο. Αποφεύγοντας άσκοπες αναμείξεις στα τρέχοντα, αλλά παρεμβαίνοντας, μέσω των άρθρων του, όπου ο ίδιος έκρινε ότι έπρεπε να πει κάτι. Με τον ίδιο τρόπο, όπως είχε ζήσει. Μετά την αποτυχημένη επιχείρηση στη Μονκάδα το 1953 και τη διετή του φυλάκιση, ο Κάστρο θα επιστρέψει με το πλοιάριο *Γκράνμα*, το Δεκέμβριο του 1956. Μαζί με μία χούφτα

αποφασισμένους αντάρτες, μεταξύ αυτών ο Τσε (Che), ο Καμίλο (Camilo) και ο Ραούλ (Raúl), που εγκαταστάθηκαν στα βουνά της Σιέρρα Μαέστρα. Αρχίζοντας τον ανταρτοπόλεμο για την ανατροπή του δικτάτορα Μπατίστα (Batista) και κυρίως για κάτι που φαινόταν αδιανόητο: την οικοδόμηση μίας άλλης κοινωνίας. Πού; ...Μόλις 166 χιλιόμετρα μακριά από τις ΗΠΑ.

Τον Γενάρη του 1959, μπήκαν στην Αβάνα και ξεκίνησε στην Κούβα η διαδικασία της πρώτης νικηφόρας επανάστασης στην αμερικανική ήπειρο. Μια επανάσταση με βαθιές κοινωνικές ρίζες, γεμάτη φλόγα για δημοκρατία απέναντι στη δικτατορία του Μπατίστα, απελευθερωτική απέναντι στον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό. Μια επανάσταση που η ίδια η ιμπεριαλιστική αντίδραση τη ριζοσπαστικοποίησε ταχύτατα. Διακήρυξε τον σοσιαλιστικό της προσανατολισμό, με πρώτο βήμα την εθνικοποίηση μεγάλων αμερικάνικων και πολυεθνικών επιχειρήσεων στην Κούβα. Δίχως καμία στήριξη από το εξωτερικό, παρά μόνο από τον κουβανικό λαό.

Σε μία περίοδο με πολύ αρνητικούς συσχετισμούς στην αμερικανική ήπειρο και με την ΕΣΣΔ να έχει υιοθετήσει το δόγμα της λεγόμενης «ειρηνικής συνύπαρξης». Με το τότε Κομμουνιστικό Κόμμα της Κούβας (Λαϊκό Σοσιαλιστικό) να ακολουθεί τον «ειρηνικό» δρόμο. Ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της μοναδικότητας της Κουβανικής Επανάστασης και της ίδιας της επαναστατικής

σκέψης του Φιντέλ Κάστρο, σε αντίθεση μάλιστα με τον «ρεαλιστικό» πασιφισμό του ΚΚΣΕ εκείνης της περιόδου, ήταν τα γεγονότα της «κρίσης των πυραύλων» του 1962. Στην επιστολή του ο Φιντέλ Κάστρο προς τον τότε πρόεδρο της ΕΣΣΔ Νικήτα Χρουστσόφ (Nikita Khrushchev), διακήρυσε ότι ο κουβανικός λαός, συμπεριλαμβανομένης και της ηγεσίας του, είναι έτοιμος να γίνει κυριολεκτικά στάχτη, προκειμένου η στάχτη αυτή να γίνει η βάση για μελλοντικές κοινωνίες απελευθερωμένες από την καπιταλιστική εκμετάλλευση. Δήλωνε, έτσι, φανερά ενοχλημένος και όχι ανακουφισμένος από τη συμφωνία ανακωχής με τις ΗΠΑ. Ο απεσταλμένος, εκείνη την εποχή, της εφημερίδας *Daily Worker*, Σαμ Ράσελ (Sam Russell), αναφέρει πως σε συνάντησή που είχε με τον Τσε Γκεβέρα αρκετά αργότερα, βρήκε τον τελευταίο, οργισμένο, να του δηλώνει πως εάν οι Κουβανοί είχαν τον έλεγχο των πυραύλων θα τους είχαν εκτοξεύσει. Η στάση της επαναστατικής ηγεσίας και φυσικά του Φιντέλ Κάστρο συνιστά μία εντελώς διαφορετική αντίληψη για την εποχή (ίσως ακόμη και σήμερα): τη συνειδητοποίηση και βαθιά κατανόηση της ίδιας της φύσης του καπιταλισμού και του ιμπεριαλισμού, αλλά και της επαναστατικής πρακτικής που οφείλει να είναι διαλεκτικά αλληλένδετη με τη μαρξιστική επαναστατική θεωρία.

«Πατρίδα ή θάνατος!». Αυτό ήταν το σύνθημα από καταβολής της Κουβανικής Επανάστασης. Αποτέλεσε την αποκρυστάλλωση της πλήρους κατανόησης αυτής της αλήθειας. Ήταν μια πολιτική ματιά γονιμοποιημένη μέσω της επαφής της με τα απελευθερωτικά κινήματα της αμερικανικής ηπείρου, από τον Τουσαίν Λουβερτύρ (Toussaint Louverture), που έκανε την Αϊτή την πρώτη ελεύθερη χώρα «σκλάβων», μέχρι τον Σιμόν Μπολίβαρ (Simón Bolívar). Αλλά και με ενσωματωμένη την εμπειρία των μπολσεβίκων και του Ισπανικού Εμφυλίου. Ένας εμφύλιος που είχε μεγάλη επίδραση, ειδικά στην επαναστατική σκέψη όλης της Λατινικής Αμερικής.

Ίσως φαντάζει ηρωικό συμπέρασμα, αλλά δεν είναι. Ειδικά υπό το σκεπτικό ότι

ακριβώς γ' αυτή τη στάση η Κούβα επιβίωσε, παρά τις συνεχείς επιθέσεις, τη διερκή υπονόμευση και τον ασφυκτικό και, τελικά, φονικό οικονομικό αποκλεισμό εκ μέρους των Ηνωμένων Πολιτειών και της Δύσης. Επιβίωσε και μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού», παρ' ότι ήταν οικονομικά πλήρως εξαρτημένη. Η Κούβα, και ειδικά ο Φιντέλ Κάστρο, είχε ασκήσει δριμεία κριτική απέναντι στην περεστρόικα της περιόδου Γκορμπατσόφ (Gorbachev) με το δικό του χαρακτηριστικό τρόπο: «Η περεστρόικα είναι η σύζυγος άλλου κυρίου με την οποία δεν θέλω να έχω σχέση». Επιβίωσε με εμπάργκο, έστω και φτωχικά, ειδικά κατά τη διάρκεια της ειδικής περιόδου, τη δεκαετία του 1990, όπου λόγω του εμπάργκο ακόμη και η ηλεκτροδότηση (λόγω πετρελαίου) ήταν ζήτημα μερικών ωρών ημερησίως. Επιβίωσε κάνοντας ανοικτά και δημόσια αυτοκριτική για την «πλήρη οικονομική εξάρτηση» από την ΕΣΣΔ. Όχι μόνο επιβίωσε σε άπιστευτα σκληρές συνθήκες, αλλά κάτόρθωσε να διατηρήσει και να βελτιώσει όλα αυτά που ακόμη και ο ΟΗΕ αναγνωρίζει ως «μοναδικά επιτεύγματα»: υγεία, παιδεία, ανθρώπινη ανάπτυξη. Συγκρίσιμα μόνο με αυτά πολύ ανεπτυγμένων δυτικών χωρών και όχι με εκείνα χωρών της περιοχής ακόμη και τις ίδιες τις ΗΠΑ. Επιβίωσε και για έναν ακόμη λόγο. Για τον Φιντέλ Κάστρο, η επανάσταση είναι «το τέλος όλων των καταχρήσεων της εξουσίας»: των «μικρών», των «πολύ σκληρών», έως ακόμη και των «σοσιαλιστικών». «Ας ελπίσουμε πως στο μέλλον, πολύ λίγοι άνθρωποι, ή και ούτε ένας, δεν θα έχουν την εξουσία που είχαμε στην αρχή της Επανάστασης, γιατί είναι επικίνδυνο άνθρωποι να έχουν τόσο μεγάλη εξουσία. Το πιο σίγουρο πράγμα για τους λαούς μας θα είναι αυτή η ασφάλεια που ανακαλύψαμε μέσα από τη χρήση των μαζικών μεθόδων, η ασφάλεια που αντιπροσωπεύει αυτή η σταθερή θέση, αυτό το ανυπέρβλητο φράγμα που ορθώνουν οι μάζες στους οπορτουניστές, στους απατεώνες, σε όσους υστερούν σε αρετή, σε όσους υστερούν σε ικανότητες, στους φιλόδοξους, σ' όσους κάνουν

κατάχρηση εξουσίας. Όσο θα κατανοούν οι μάζες πως ένας άνθρωπος που κάνει αυτά τα σφάλματα δεν μπορεί να καθοδηγήσει ένα συνδικάτο ή να είναι μέλος του κόμματος, η συνείδηση ενός ολόκληρου λαού, η σταθερή θέση ενός λαού θα είναι ένα ανυπέβλητο φράγμα».

Παρά τις διακηρύξεις αυτές, το πολιτικό σύστημα της Κούβας δεν κατάφερε, ωστόσο, να αποτελέσει την απάντηση στην ανάγκη της εργατικής δημοκρατίας. Το ίδιο ισχύει και για γενικότερο ζήτημα της σοσιαλιστικής οικοδόμησης. Όμως, αυτή η αδυναμία δεν μπορεί να «κρεωθεί» πρωτίστως στην ηγεσία μιας μικρής χώρας στο στόμα του ιμπεριαλιστικού λύκου και ακόμη περισσότερο στον κουβανικό λαό.

Η αντιιμπεριαλιστική λογική και επαναστατική πρακτική ήταν και είναι ο κινητήριος μοχλός της διεθνιστικής δράσης της Κούβας. Ας θυμηθούμε τους Κουβανούς γιατρούς, αλλά και τις χιλιάδες των γιατρών απ' όλες τις χώρες της Λατινικής Αμερικής που εκπαιδεύτηκαν σε αυτήν. Ο διεθνισμός της Κούβας είναι αδιαπραγμάτευτος: ως χώρα, δραστήριο μέλος του Κινήματος των Αδεσμεύτων, έπαιξε ενεργό ρόλο σε διπλωματικό επίπεδο στην ανάπτυξη των διεθνών σχέσεων.

Αλλά όχι μόνο, και όχι κυρίως, σε αυτό το πεδίο: Σε πολλές χώρες η Κούβα έδωσε τη βοήθειά της. Στην Αλγερία, που το απελευθερωτικό της κίνημα πυρπολήθηκε από τις ιδέες του Φραντς Φανόν (Frantz Fanon), ένα άλλο άξιο παιδί της Λατινικής Αμερικής. Στην Παλαιστίνη, με χιλιάδες φανερούς και αθέατους τρόπους. Και φυσικά στην Αφρική. Ο Τσε ήταν επικεφαλής ομάδας Κουβανών που μετέβησαν στο Κονγκό. Αργότερα, οι Κουβανοί πολέμησαν στην Αγκόλα, ανταποκρινόμενη στις εκκλήσεις της ανεξάρτητης κυβέρνησης, όταν τις παραμονές της ανεξαρτησίας της χώρας τον Νοέμβριο του 1975, οι ένοπλες δυνάμεις της Νοτίου Αφρικής, υποστηριζόμενες από τη CIA, προσπάθησαν –με πολυάριθμες εισβολές, επιδρομές και δολιοφθορές στο έδαφος της χώρας– να βοηθήσουν την UNITA (Ένωση για την Ολική Απελευθέρωση της Αγκόλα), στην προσπάθειά

της να καταλάβει την εξουσία από την επαναστατική κυβέρνηση του MLPA (Λαϊκό Κίνημα για την Απελευθέρωση της Αγκόλα). Η Κούβα βοήθησε και μάτωσε εκεί για 16 ολόκληρα χρόνια, με πάνω από 300.000 στρατιώτες, εκπαιδευτικούς και γιατρούς. Εννοείται ότι φεύγοντας δεν πήραν τίποτα, παρά μόνο τα οστά των 2.000 νεκρών τους και παρακινούμενοι μόνο από έναν στόχο, την αλληλεγγύη στον αγώνα των Αφρικανών για το τέλος της φυλετικής κυριαρχίας και κατάκτηση της ανεξαρτησίας τους. Ακριβώς το ίδιο έπραξαν και για τη Ναμίμπια. Οι νίκες σε Αγκόλα και Ναμίμπια ήταν συνάμα και η πρώτη συμβολή της Κούβας στην απελευθέρωση της Νότιας Αφρικής από το καθεστώς του aparthaίντ. Για χρόνια ακόμη στη συνέχεια, η Κούβα συνέχισε τον αγώνα ενάντια στο aparthaίντ με την εκπαίδευση των μελών του Εθνικού Αφρικανικού Κογκρέσου (ANC). Στήριξε, έστω, και με μικρότερες στρατιωτικές δυνάμεις τον αγώνα του Αμιλκάρ Καμπράλ (Amilcar Cabral) και των ανταρτών στη Γουϊνέα-Μπισσάου και το Πράσινο Ακρωτήριο ενάντια στους Πορτογάλους αποικιοκράτες από το 1966 έως το 1974. Ούτε λόγος, βέβαια, να γίνεται για τη Λατινική Αμερική: δεν υπάρχει γωνιά της που η Κούβα να μην έδωσε το παρόν.

Αντί για αποχαιρετισμό, ας αφήσουμε τον ίδιο τον Φιντέλ Κάστρο να μιλήσει (από την ομιλία του στο κλείσιμο του 7ου Συνεδρίου του ΚΚΚ τον περασμένο Απρίλη):

«Γιατί έγινα σοσιαλιστής ή, για να το πω ακόμα πιο ξεκάθαρα, γιατί έγινα κομμουνιστής; Αυτή η λέξη έχει αποτελέσει την πιο διαστρεβλωμένη και συκοφαντημένη έννοια της ιστορίας από εκείνους που είχαν το προνόμιο να εκμεταλλεύονται τους φτωχούς, που τους απογύμνωσαν, αφού τους στέρψαν κάθε υλικό αγαθό που προέρχεται από την εργασία, αφού τους στέρψαν το ταλέντο και την ανθρωπινή ενέργεια [...]. Το λέω απλώς για να γίνει καλύτερα κατανοητό ότι δεν είμαι αδαής, εξτρεμιστής, ούτε και τυφλός, ούτε και απέκτησα την ιδεολογία μου για τον εαυτό μου, μελετώντας οικονομία».